

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLÁJA

**A MODERN GYERMEKVÉDELMI SZABÁLYOZÁS ELŐZMÉNYEI A MAGYAR ÉS A SPANYOL JOGBAN –
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL XIX-XX. SZÁZADI JOGSZOKÁSKUTATÁSOKRA**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS
TÉZISEI
MATLA GABRIELLA

TÉMAVEZETŐ
PROF. DR. HABIL NAGY JANKA TEODÓRA

PÉCS
2022

Tartalom

I.A kítűzött kutatási feladat rövid összefoglalása.....	4
II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei	8
III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei.....	12
IV.A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke.....	15

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

- 1.1. *Az értekezés tárgya, a kutatás újszerűsége*
- 1.2. *Az értekezés hipotézisei*
- 1.3. *Az értekezés/kutatás módszerei*
- 1.4. *Az értekezés/kutatás forrásai*
- 1.5. *Az értekezés felépítése (absztrakt)*

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

2.A gyermekekre és a gyermekkorra vonatkozó kutatások interdiszciplinaritása

3.A gyermekekre vonatkozó szabályozás története a spanyol területeken

3.1. A modern kort megelőző szabályozási gyakorlat

3.1.1. Spanyolország társadalomtörténete: egységesülés és etnikai, kulturális pluralitás: tartományi tagoltság, eltérő jogszokások és szabályozás

3.1.2. *A kasztíliai törvénygyűjtemény: a Siete Partidas (Libro del Fuero de las Leyes, 1256-1265)*

3.1.2.1. *X. (Bölcs) Alfonz: „a spanyol Iustinianus”*

3.1.2.2. *A Siete Partidas történeti, társadalmi és kulturális háttere*

3.1.2.3. *A Siete Partidas jogi kultúrtörténeti, jogtörténeti háttere*

3.1.2.4. *A Siete Partidas (Libro del Fuero de las Leyes, 1256-1265)*

3.1.2.5. *A Siete Partidas gyermekekre vonatkozó rendelkezései*

3.1.2.6. *A Siete Partidas jogtörténeti értékelése*

3.1.3. *A Siete Partidas hatása és utóélete (az atyai hatalom kérdése)*

3.1.3.1. *Leyes de Toro*

3.1.3.2. *Ley Provisional de Matrimonio Civil*

3.1.3.3. *Az atyai hatalom Joaquín Costa kutatásaiban*

3.1.3.4. *A Siete Partidas a joggyakorlatban*

3.1.3.5. *A Siete Partidas hatása és jelentősége*

3.2.A spanyol jogszokáskutatás, mint a jogi modernizáció gyökere

3.2.1. *A spanyol jogszokáskutatás és Joaquín Costa Martínez*

3.2.2. *A spanyol jogszokáskutatás intézményesülése*

3.2.3. *A spanyol jogszokáskutatás és jogi kultúrtörténet képviselői, mint a modern jogi szabályozás előkészítői*

3.2.3.1. *A spanyol jogszokáskutatás „laikus” képviselői*

3.2.3.1.1. *Juan Serrano Gómez (1837-1898)*

3.2.3.1.2. *Miguel de Unamuno y Jugo (1864-1936)*

3.2.3.1.3. *Zoilo Espejo y Culebra (1838-1904)*

3.2.3.2. *A spanyol jogszokáskutatás jogtudós képviselői*

3.2.3.2.1. *Manuel Pedregal y Cañedo (1831–1896)*

3.2.3.2.2. *Rafael Altamira y Crevea (1866–1951)*

3.2.3.2.3. *Mariano Ruiz-Funes García (1889–1953)*

3.2.4. *A spanyol jogszokáskutatás eredményei: a gyermekekre vonatkozó jogszokások*

3.2.4.1. *Az aragónai jogszokásokról*

3.2.4.1.1. *Comunidad doméstica del Alto Aragón*

- 3.2.4.1.2. *A Családi Tanács*
- 3.2.4.1.3. *Öröklési jogszokások Aragóniában*
- 3.2.4.1.4. *Casamiento en casa*
- 3.2.4.2. *A gyermekekre vonatkozó jogszokások – Unamuno bilbaoi gyűjtése*
- 3.2.5. *Kérdőívek a spanyol népi jogszokáskutatáshoz*
- 3.2.5.1. *Madridi Ateneo kérdőíve (1901–1902)*
- 3.2.5.2. *Altamira asztúriai szokásjogi kérdőíve (1904)*

3.3. A modern gyermekvédelmi szabályozás kezdetei Spanyolországban a XIX-XX. század fordulóján

- 3.3.1. Az első spanyol közoktatási törvény (Ley Moyano, 1857)
- 3.3.2. A gyermekmunka szabályozása Spanyolországban
- 3.3.2.1. *A gyárak, műhelyek, bányák munkafeltételeiről és a munkásgyermek iskolai oktatásáról szóló törvény (1873)*
- 3.3.2.2. *A gyermekek veszélyes munkavégzéséről szóló törvény (1878)*
- 3.3.2.3. *A nők és gyermekek munkafeltételeiről szóló törvény (1900)*
- 3.3.2.4. *Hatásvizsgálatok és kérdőíves kutatások a gyermekmunkát szabályozó törvények végrehajtásáról*
- 3.3.3. Az spanyol gyermekvédelmi törvény (Ley de Protección a la Infancia, 1904)
- 3.3.3.1. *Történelmi, gazdasági, társadalmi előzmények*
- 3.3.3.2. *A kiskorúak csavargásáról és koldulásáról szóló törvény (1903)*
- 3.3.3.3. *Dr. Manuel Tolosa Latour (1857-1919)*
- 3.3.3.4. *A spanyol gyermekvédelmi törvény (Ley Tolosa Latour, 1904)*
- 3.3.4. *Atyai hatalom versus reformerek (a Spanyol Polgári Törvénykönyv (1889) rendelkezéseinek vitája a spanyol gyermekvédelmi törvény kapcsán)*

4. A gyermekekre vonatkozó szabályozás története Magyarországon

4.1. A modern kort megelőző szabályozási gyakorlat

- 4.1.1. *A gyermekekre vonatkozó szabályozás Magyarországon (törvények I. Istvántól a kiegyezésig)*

4.2. A magyar jogszokáskutatás és a jogi modernizáció

- 4.2.1. *A magyar népi jogéletkutatás (1939-1948) képviselői és a modern magyar jogi szabályozás (Györffy István, Bónis György, Papp László, Fél Edit, Tárkány Szücs Ernő)*
- 4.2.2. *A magyar jogszokáskutatás eredményei: gyermekekre vonatkozó jogszokások, különös tekintettel az atyai hatalomra*
- 4.2.2.1. *Tagányi Károly: A hazai élő jogszokások gyűjtéséről (1919)*
- 4.2.2.2. *A magyar népi jogéletkutatás (1939-1948) gyűjtéseiből*
- 4.2.2.3. *Fél Edit: A nagycsalád és jogszokásai a Komárom megyei Martoson (1944)*
- 4.2.2.4. *Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások (1981)*

4.3. Az állami gyermekvédelmi szabályozás kialakulása Magyarországon a XX. század elején

- 4.3.1. *A gyermekekre, a családra vonatkozó jogszabályok a kiegyezést követően*
- 4.3.2. *A Széll Kálmán-féle gyermekvédelmi törvény előzményei a XIX. században*
- 4.3.2.1. *A gyermekekről gondoskodás történelmi, gazdasági, társadalmi előzményei*
- 4.3.2.2. *A népiskolai közoktatásról szóló törvény (1868:38.tc.)*
- 4.3.2.3. *A gyermekmunka szabályozása Magyarországon*
- 4.3.2.3.1. *Az ipartörvény gyermekmunkára vonatkozó rendelkezései (1884:17.tc.)*
- 4.3.2.3.2. *Hatásvizsgálat és kérdőíves kutatás a gyermekmunkát szabályozó törvény végrehajtásáról*

4.3.2.3.3. A szegényügyi ellátás hoz való jogosultság alapjának megteremtése a községi törvényekben (1871:18. tc., 1886:22. tc.)

4.3.3. A Széll Kálmán-féle gyermekvédelmi törvények (1898:21.tc. a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről, az 1901:8.tc. az állami gyermekmenhelyekről, az 1901:21.tc. a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról)

4.3.3.1. A nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről (1898:21.tc.)

4.3.3.2. Az állami gyermekmenhelyekről (1901:8.tc.)

4.3.3.3. A közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról (1901:21.tc.)

5.A spanyol és a magyar jogszokáskutatás, továbbá a spanyol és a magyar modern gyermekvédelmi szabályozás kezdetei a XX. század elején (összehasonlító elemzés)

5.1.A jogszokáskutatás és jogi modernizáció spanyol és magyar modellje

5.2.A XX. elejéig kialakult spanyol és magyar állami gyermekvédelmi szabályozás: közös jellemzők és eltérő vonások

5.2.1. Az első spanyol és a magyar népoktatási törvény (Ley Moyano, 1857, 1868:38.tc.)

5.2.2. A gyermekmunka szabályozása a törvények és a hatásvizsgálatok tükrében Spanyolországban és Magyarországon

5.2.3. A spanyol és a magyar gyermekvédelmi szabályozás első lépései (Ley Tolosa Latour, 1904, Széll Kálmán-féle gyermekvédelmi törvények 1898, 1901)

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

I.A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

1.1. Az értekezés tárgya, a kutatás újszerűsége

A gyermekekre vonatkozó szabályozás jelentős változáson ment keresztül a XX. század elejéig az európai jogban. Egyrészt a gazdasági, demográfiai és társadalmi változások (pl. a család strukturális és funkcionális változásai), másrészt a társadalmi és jogi modernizáció alapvetően új alapokra helyezte a gyermekekre vonatkozó szabályozás kérdését filozófiai és etikai, pragmatikus és gyakorlati szempontból egyaránt.

Az értekezés tárgya a spanyol és a magyar modern gyermekvédelmi szabályozás történeti gyökereinek vizsgálata a jogtörténet szempontjából. A rendelkezésre álló, részben a jogalkotáshoz, részben a jogalkalmazáshoz kapcsolódó források erőteljes eltérést mutatnak a spanyol és a magyar jog történetében. Az értekezés ennek figyelembe vételével vállalkozott a gyermekekre vonatkozó spanyol és magyar törvényekben, szokásjogban és jogszokásokban fellelhető legfontosabb szabályok bemutatására a mindkét országban a XX. század elején megszülető első modern gyermekvédelmi törvényig.

A rendkívül összetett és gazdag, több tudományterület (történettudomány, neveléstudomány, néprajz, pszichológia, szociológia) által is kutatási témának tekintett gyermek/gyermekkor vizsgálata során az értekezés számára természetesen *a jogi szabályozás volt az elsődleges (ideértve a törvényeken túl a szokásjog, illetve a jogszokások sorát is) a modern kort megelőző időszakban.* Ezen túl, elsősorban történeti kitekintést csak a spanyol társadalomtörténet esetében tartottam fontosnak adni. A modern gyermekvédelmi törvény megszületése mindkét országban alkalmas volt az állam- és jogrendszer modernizációját szükségessé tevő és kísérő folyamat bemutatására is.

Az értekezés tárgyát tehát a gyermek jogi helyzetének vizsgálata jelenti a tradicionális és a modern jogban – kiemelve mind a spanyol, mind a magyar jog esetében egy-egy jellemző, meghatározó jogintézményt. A tradicionális szabályozási gyakorlathoz a törvény, a szokásjog és a jogszokás vizsgálatát választottam, ideértve a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyagát. A modern polgári jog gyermeket érintő jogszabályai közül a spanyol és a magyar gyermekvédelmi törvényt ismertetem.

Az értekezés megírása során fontosnak tartottam, hogy nagymértékben támaszkodjak a magyar kutatásban kevésbé ismert spanyol forrásokra. A kutatás újszerűségét e forrásfeltáráson, a vonatkozó spanyol nyelvű szakirodalmi és történeti források adatainak feldolgozásán, a szakirodalom hazai megismertetésén túl a spanyol jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi eredmények elsősorban a gyermekekre vonatkozó anyagának magyar nyelvű közlése, valamint a magyar joganyaggal és jogszokásgyűjtéssel összehasonlítása jelenti. Az új kutatási eredmények publikálása, hozzáférhetővé tétele hozzájárulhat a jogtörténet, jogi kultúrtörténet, jogi néprajz kutatási módszereinek alkalmazásával a jogszemlélet formálásához, alakításához is.

1.2. Az értekezés hipotézisei

1. Feltételezzük, hogy az európai állam- és jogrendszer modernizációjának, a modern polgári társadalom jogintézményeinek eredményes vizsgálatához szükséges az azt megelőző történeti korszakok, különösen a polgári átalakulást közvetlenül megelőző időszak törvényeinek, szokásjogának és jogszokásainak ismerete.

2. Feltételezzük, hogy egy szűkebb vizsgálati körre, a gyermekeket érintő jogi szabályozásra fókuszálva pontosabb képet kaphatunk nemcsak a változások irányáról, de annak folyamatáról és sajátosságairól is.

3. Feltételezzük, hogy a jogi modernizáció európai folyamatát erőteljesen befolyásolták az egyes nemzetek történeti, gazdasági, társadalmi – és jogi hagyományai. A jogtörténeti előzmények (pl. szabályozási tapasztalatok, eredmények, vagy egy adott folyamatba ágyazottságuk) szerepe felértékelődött az aktuális szabályozások során, és egyes időszakokban és helyzetekben a helyi-lokális joggyakorlat is hangsúlyosabbá vált.

4. Az európai állam- és jogrendszer modernizációjával szorosan összefüggő, nemzeti keretek között megvalósuló folyamat előzményei között nevesíthetők a XIX-XX. században megvalósuló jogszokáskutatások. Feltételezzük, hogy az értekezésben modellezhető a spanyol és a magyar jogszokáskutatás, és összehasonlító vizsgálatuk új forrásokat is jelenthet és hozzájárulhat a magyar jogtörténet, jogi kultúrtörténet egy-egy kérdésének további alapos megismeréséhez, megértéséhez.

5. Feltételezzük azt is, hogy a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyaga alapján részletesebben megismerhetővé válik a gyermek családon belüli szerepe, mindennapi életének részletei és helye a társadalomban és népi jogtudatban.

6. Feltételezzük, hogy ha a rendkívül gazdag összefüggésrendszerből kiemeljük *a családi háztartási munkamegosztásban való részvételt*, ennek vizsgálatán keresztül a spanyol szabályozás áttekintésével jobban megismerhetjük a gyermekvédelem szabályozási folyamatát is.

7. Feltételezzük, hogy *a spanyol gyermekvédelmi törvény* egyrészt a spanyol nemzeti jogfejlődés szerves része volt, másrészt a kapitalista társadalom globális, a nemzetin túlmutató állami szabályozási törekvései is jellemzik.

8. Feltételezzük, hogy *a magyar gyermekvédelmi törvény* megszületése is annak a nemzetközi folyamatnak a része volt, amely a spanyol polgári jogfejlődést is meghatározta és így a jog- és szabályozástörténeti markáns eltérések ellenére nyilvánvaló közös szabályozási sajátosságok figyelhetők meg.

9. Feltételezzük, hogy a spanyol és magyar jogfejlődést gazdagíthatja a két modell összehasonlítása és a jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti kutatásokat is gazdagíthatja a közös, illetve nemzeti sajátosságok beazonosítása.

1.3. Az értekezés/kutatás módszerei

Az értekezés választott tárgyában a más tudományterületekkel érintkezés említése, de nem hangsúlyozása mellett *elsősorban a jogtörténet írott források elemzésére vonatkozó módszereit* alkalmazza.

a.) *Forráskutatás és –elemzés*: spanyol nyelvű szakirodalmak és dokumentumok, levéltári források esetében.

b.) *Elemző és összehasonlító módszer*: spanyol és magyar jogszabályok, jogtörténeti források elemzése és horizontális (spanyol-magyar), valamint vertikális (kronologikus időrendi) összehasonlítása.

A spanyol és a magyar jogi néprajzi források esetében *korábbi kutatások forrásanyagainak* (kérdőívek, jelentések, pályázati anyagok, összefoglalók) *másodelemzését*, továbbá *a komplex módszert* is alkalmaztam (az írott forrásokat tárgyi, elsősorban jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti vonatkozású vizuális forrásokkal egészítettem ki).

1.4. Az értekezés/kutatás forrásai

Az értekezés alapvető forrása *a spanyol jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti és a 150 évre visszatekintő spanyol népi jogszokáskutatás forrásanyaga* volt. *Doktori tanulmányaim során több alkalommal kutattam Spanyolországban.* E terepkutatásaim során, illetve ezeken túlmenően is számos alkalommal konzultáltam a helyszíni forrásanyag feltárása során megismert intézmények munkatársaival.

- Barcelonában a katalán néprajzi tárgyi örökséget bemutató *Museu Etnològic i de Cultures del Món-ban*, illetve annak etnográfiai szakkönyvtárában, a Barcelonai Egyetem jogi karának könyvtárában, valamint az *Institució Milà i Fontanals-CSIC* kutatóintézet könyvtárában végeztem kutatásokat, forrásgyűjtési, szakirodalom beszerzés céljából (2018. január).
- Madridban a madridi Etnológiai Múzeum gyűjteményét tanulmányoztam a jogi néprajz komplex módszerének alkalmazásával (2018. február).
- A salamancai *Biblioteca Pública* és a Salamancai Egyetem könyvtáraiban: az egyetem jogi karának könyvtárában és a *Library Santa Maria de los Angeles* könyvtárában végeztem forráskutatást és forrásfeltárást (2019. február).
- A zamorai *Museo Etnográfico de Castilla y León* a gyűjteményeit tanulmányoztam és abból kiegészítő, jogi kultúrtörténeti ikonográfiai anyagot gyűjtöttem, illetve a múzeum etnográfiai szakkönyvtárában forráskutatási tevékenységet végeztem (2019. február).

A magyar jogszokások kutatása során segítségemre voltak a *Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport* kiadványsorozatának kötetei, továbbá a *Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár* forrásanyaga is.

Kutatásaimat levéltári kutatással egészítettem ki a MNL Fejér Megyei Levéltár és a Tolna Megyei Levéltár iratanyagával dolgozva, valamint a Fejér megyei könyvtárak, szakkönyvtárak és digitális adatbázisok kiadványaival és adataival.

1.5. Az értekezés felépítése (absztrakt)

Az értekezés tárgyának, a kutatás újszerűségének, hipotéziseinek, a kutatás módszereinek, forrásainak és a gyermekekre vonatkozó interdiszciplináris kutatások legfontosabb eredményeinek ismertetését követően összehasonlító elemzését adja a gyermekekre vonatkozó szabályozásnak (elsősorban az atyai hatalom jogintézményére fókuszálva) a polgári kort megelőzően a spanyol és a magyar jogtörténetben. A spanyol szabályozás történeti áttekintése során elsősorban a X. (Bölcs) Alfonz nevéhez köthető *Sieta Partidast* (1256-1265) emeli ki, fontossága miatt részletesebb jogtörténeti és jogi kultúrtörténeti ismertetését is nyújtva. Ezt követően a spanyol jogszokáskutatásnak a jogi modernizációban betöltött feladatáról és *Joaquín Costa Martínez* kutatás- és tudományszervező társadalmi szerepvállalásáról, a spanyol jogi kultúrában a mai napig tetten érhető hatásáról kapunk képet. A spanyol jogszokáskutatás legkiválóbb képviselői a jogi kultúrtörténet kiemelkedő személyiségei is voltak, kutatási eredményeik hozzájárultak a gyermekekre vonatkozó jogszokások megismeréséhez – melyekből az értekezés is közöl forrásanyagot. Ezt követi annak az összetett folyamatnak a rövid áttekintése, amely a gyermekekre vonatkozó kizárólagos családi szabályozástól (az atyai hatalomtól) az első spanyol gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezetett.

A magyar összehasonlító jogtörténeti anyagot az értekezés egy rövid fogalmi alapozást követően I. István törvényeitől a kiegyezésig mutatja be. Külön kitér a magyar jogszokáskutatás és a jogi modernizáció sajátos viszonyrendszerére. A magyar népi jogéletkutatás (1939-1948) megkésetttségének okai között utal az 1848 utáni történelmi, társadalmi és politikai helyzetre, illetve az 1867 utáni hazai jogalkotás folyamataira.

Azt is vizsgálja, hogy a magyar jogszokáskutatás legjelesebb képviselői kutatási eredményeik révén gyakorolhattak-e hatást a magyar jogéletre, illetve kitér az általuk gyűjtött, a gyermekekre vonatkozó jogszokásokra. A leírtakat kiegészíti az 1939-1948 közötti magyar népi jogéletkutatás anyagából a gyermekekre vonatkozó gyűjtésekkel.

A kiegyezést követően megjelenő, a gyermekre, a családra vonatkozó állami szabályozási törekvések bemutatását követően az *első magyar gyermekvédelmi törvény (1898:21.tc.)* és a Széll Kálmán-féle törvények (*1901:8.tc. és 1901:21.tc. az állami gyermekmenhelyekről*) ismertetése következik.

A jogszokáskutatás és a jogi modernizáció spanyol és magyar modelljének összehasonlítása az értekezésben leírtak első, a gyermekvédelmi törvényeké pedig a második összehasonlítási szempontot jelenti, amelyet az értekezés tudományos eredményeinek rövid összefoglalása, illetve ezek hasznosítási lehetőségei zárnak az irodalom és a mellékletek kép- és dokumentumközléseivel.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

2.A gyermekre és a gyermekkorra vonatkozó kutatások interdiszciplinaritása

Minden korszaknak és társadalomnak sajátos viszonya, felfogása van a gyermekről. Ez alapozza meg a gyermek és a gyermekkor történeti tanulmányozását, amely interdiszciplináris jelleget ölt nemzetközi és hazai szinten egyaránt. A gyermeket és a gyermekkort számos tudományterület állította vizsgálódása középpontjába: a történettudomány, a neveléstörténet, a néprajztudomány, a pszichológia, a szociológia – a jogtudomány azonban hosszú ideig nem tartozott ebbe a körbe. Ezen tudományterületek gyermekekre vonatkozó felfogásait, elméleteit mutatom be.

3.A gyermekre vonatkozó szabályozás története a spanyol területeken

Az Ibériai-félsziget, a pun háborúk következményeként, azok befejeződése után vált a római birodalom részévé. Hispánia lakói az elsők között kapták meg a római polgárjogot. A római állam a II. századtól gyengült meg Hispániában. A félsziget különböző etnikumai közötti harc eredményeként Toledó központtal a V. században jött létre a Vizigót állam. A latin nyelv általánossá vált, a romanizált hispánok és gótok, valamint számos helyi etnikum képezte a lakosságot. Ezen társadalmi pluralitást tovább bonyolította a 711-ben kezdődő iszlám hódítás, majd a több évszázados *reconquista*. Csak ennek befejeződését követően kezdődhetett meg a kultúrák, etnikumok egységesülése. Különböző tartományok eltérő jogszokásai még évszázadokon keresztül fennmaradtak. Mindezt a fejezet témája szempontjából jelentős és irányadó források specifikus feldolgozásával valósítottam meg.

Az Ibériai-félsziget központi területén fekvő Kasztíliai királyság évszázadokon át fontos színtere volt az európai történelmi eseményeknek, társadalmi és kulturális változásoknak. Különösképpen így volt ez X. (Bölcs) Alfonz (1252-1284) uralkodásának időszakában.

X. (Bölcs) Alfonz – akit a *spanyol Iustinianusnak* is neveznek – egyik legfontosabb tevékenysége az volt, hogy befejeztette az apja, III. Ferdinánd által elkezdett kasztíliai törvénygyűjtemény összeállítását. Ez lett a spanyol jogtörténet alapvető jelentőségű műve a kasztíliai törvénygyűjtemény, a *Siete Partidas*. (1256 – 1265) Megalkotása miatt, amely egyben a mű jelentőségét is kifejezi a spanyol jogtörténet Bölcs Alfonzt a spanyol Iustianusként ismeri. X. Alfonz uralkodását egy sajátos kettősség jellemezte: a tradicionalitás és a modernizáció dinamikája, vagy még pontosabban egy „historizáló modernizáció.” Mindezeket figyelembe véve az értekezésemben törekedtem bemutatni a *Siete Partidas* történelmi, társadalmi, kulturális hátterét, ezen belül a jogi kultúrtörténeti és jogtörténeti hátteret. Feltártam a jogszabály szerkezeti felépítését, részletesen bemutattam a gyermekekre vonatkozó rendelkezéseit, a jogszabály továbbélését, jogtörténeti értékelését, azt, hogy még évszázadokkal később, a modern korban is milyen jelentős hatást gyakorolt a spanyol jogalkotásra és miként élt tovább a jogszokásokban koncentráltan vizsgáltam az atyai hatalom intézményét. Ezen vizsgálatom során az 1505-ben kiadott *Leyes de Toro*, majd az 1870-es *Ley Provisional de Matrimonio civil* rendelkezéseit elemeztem. Az atyai hatalom kérdésében részletes kutatásokat végző *Joaquín Costa* e körben kifejtett tevékenységét vettem górcső alá. Megvizsgáltam a *Siete Partidas* hatályosulását, joggyakorlatát. Évszázadokon át tartó kulturális, társadalmi, és a jogalkalmazásra kifejtett hatását, jelentőségét.

A XIX. sz-i európai jogszokáskutatás, *Friedrich Karl von Savigny* által képviselt történeti-jogi szemlélet, *Vladimir Bogisic* által fémjelzett „élő” jogszokás gyűjtés folyamatába illeszkedik

be Spanyolországban a globális világszínre emelkedő pedagógus, jogász, filozófus, közgazdász, író, az agrárium jó ismerője volt Joaquín Costa (1846–1911), aki megtapasztalta, megismerte, leírta és értelmezte kutatása tárgyát, sőt széles társadalmi-politikai célkitűzései megvalósítása eszközeként és argumentumának is tekintette a szokásjogot, amely a modernizáció szükségességét is jól érzékelteti.

Costa munkásságának a jogszokáskutatásban és a jogi modernizációban betöltött rendkívül fontos szerepe mellett bemutatom értekezésemben a spanyol jogszokáskutatás intézményesülését, feltárom az ehhez vezető utat, a jogszokásgyűjtéseket, ezek feldolgozását, publikálását és a jogi modernizációs törekvésekben való felhasználásukat.

A spanyol jogszokáskutatás intézményesülését és Costa mellett a korszak jogi kultúrtörténetének, valamint a modern jogi szabályozás előkészítésének laikus (*Juan Serrano Gómez (1837-1898)*, *Miguel de Unamuno y Jugo (1864-1936)*, *Zoilo Espejo y Culebra (1838-1904)* illetve jogtudós (*Manuel Pedregal y Cañedo (1831–1896)*, *Manuel Pedregal y Cañedo (1831–1896)*; *Rafael Altamira y Crevea (1866–1951)*, *Mariano Ruiz-Funes García (1889–1953)*) képviselői tevékenységét, törekvéseit.

Ezt követően értekezésem folytatásaként részletesen igyekszem bemutatni elsősorban a gyermekekre vonatkozó jogszokásokra fókuszálva a spanyol jogszokáskutatás eredményeit. Maga *Costa* is két célt kívánt elérni: egyrészt maga az aragón nép számára mintegy tükröt tartva a korabeli polgárok elé egy elemzést szeretett volna nyújtani Aragónia saját jogintézményeiről, megcélózva azt, hogy elinduljon egy olyan folyamat, mely ezen jogintézmények fennmaradására, megőrzésére hivatott, másrészt egy élő szokásjogi mintát kívánt nyújtani a törvényhozók, jogalkotók számára, elősegítve azt, hogy a jog modernizálása nemcsak a korábbi törvények, hanem a jogszokások alapulvételével is, mintegy szerves fejlődésként, a kontinuitást biztosítva történjen, mert „*a jó törvények a jó szokásokból jönnek létre.*” Részletesen elemzem a Costa által is sokat kutatott aragóniai jogszokásokat *Comunidad doméstica del Alto Aragón*-t, a *Családi Tanács* jogintézményét, az örökléssel kapcsolatos jogszokásokat, a *Casamiento en casa*-t, eredeti forrásanyagra támaszkodva. Feldogozom Unamuno bilbaoi gyűjtését, a gyermekekre vonatkozó jogszokásokat,

Ismertetem a spanyol népi jogszokáskutatáshoz felhasznált kérdőíveket, így különösen a madridi Ateneo és Altamira asztúriai szokásjogi kérdőívét eredeti forrásokat elemezve.

Spanyolországban a XIX – XX: sz. fordulóján kezdődő modern gyermekvédelmi szabályozást és az azt szükségessé tevő társadalmi, gazdasági folyamatokat ismertetem.

A XIX. században Spanyolországban is jelentős mértékben megváltozott a gyermekekről, a gyermekorról alkotott kép és a gyermekek helyzete. Az óvodai nevelés, a tankötelezettség bevezetése, a gyermekgyógyászat fejlődése jelentősen befolyásolta ezt a folyamatot. Az ország számára a XIX. egyébként is a nagy változások százada: háborúkkal tűzdelt – köztük a függetlenségi háború, a karlista háborúk, a Marokkó elleni háború, tengerentúli gyarmatokkal való konfliktus –, amely destabilizálta az országot gazdasági, politikai és társadalmi szempontból egyaránt. De ez a század az alkotmányok és törvényi szabályozások (a Polgári Törvénykönyv, a Büntető Törvénykönyv megszületése) időszakát is jelentette és erős politikai dichotómia jellemezte.

A spanyol gazdasági életben válság, stagnálás, költségvetési deficit lépett fel, a demográfiai folyamatok erősítették a társadalmi egyenlőtlenségeket. A külkereskedelem alapját képező

gyarmatok elvesztése a gazdasági szerkezet széthullását, növekvő deficitet eredményezett. Az ipar különösen a textilipar és a bányászat fejlődése megújította Spanyolország néhány területének gazdasági struktúráját, azonban a tengerentúli piacok elvesztése az ipari felemelkedés gátló tényezőjeként jelent meg.

Ezen társadalmi változások kezelése végett számos új jogi szabályozás látott napvilágot, e helyütt részletesen bemutatom az 1857 –es *Ley Moyano*-t a közlönyállapoti jogszabálysöveg felhasználásával.

Ezen részben ismertetem a gyárak, műhelyek, bányák munkafeltételeiről és a munkásgyermek iskolai oktatásáról szóló törvényt (*Ley Benot* 1873), a gyermekek veszélyes munkavégzéséről szóló törvényt (1878), valamint a nők és gyermekek munkafeltételeiről szóló törvényt (1900), Ezek végrehajtására vonatkozó hatásvizsgálatokat, kérdőíves kutatásokat elemzem.

Kitérek a *Ley de Protección a la infancia* szabályaira, bemutatom annak történelmi, gazdasági és társadalmi előzményeit, részletezem a jogi előzményeket, a kiskorúak csavargásáról, koldulásáról szóló törvényt, valamint az azt kezdeményező Dr Manuel Tolosa Latour munkásságát. Elemzem továbbá ennek kapcsán a Spanyol Polgári Törvénykönyv hozzá kapcsolódó rendelkezései, vitája során ütköztetett álláspontokat.

E részt *Latour* nyomán értékelem, aki így írt: „*Jogszabályaink mindenképpen hiányosak. Az atyai hatalom áthághatatlan falként magasodik, hogy megvédje a méltatlan emberi kegyetlenkedéseket, kizsákmányolást, elhanyagolást, melyekkel bántalmazzák a gyermeket, csavargásra és bűnözésre készítve őket.*”¹ A jogászok és szociális reformerek is felhívták a figyelmet a Polgári Törvénykönyv atyai hatalmat érintő módosítására, követelve annak reformját, és a gyermekvédelmet gátló hiányosságaira. Ezen és további eredeti forrásokat dolgoztam fel.

4.A gyermekekre vonatkozó szabályozás története Magyarországon

Értekezésem ezen részében az Ibériai- félsziget fentiekben részletezett, az értekezésem tárgyát képező kérdéskörben megvalósult jogalkotási folyamatai és a hozzájuk kapcsolódó jogtörténeti, jogszokáskutatások párhuzamaként a korszak magyarországi gyermekekre vonatkozó szabályozását mutatom be. Kitérek a modern kort megelőző szabályozási gyakorlatra I. István törvényeitől a kiegyezésig, részletesen vizsgálom a magyar jogszokáskutatás és a jogi modernizáció törekvéseit, eredményeit, bemutatom a magyar népi jogéletkutatás legjelentősebb képviselői (*Györffy István, Bónis György, Papp László, Fél Edit, Tárkány Szücs Ernő*) munkásságát, a gyermekekre vonatkozó jogszokásokra és az atyai hatalomra fókuszálva bemutatom a magyar jogszokáskutatás eredményeit. Forrásként felhasználom *Tagányi Károly: A hazai élő jogszokások gyűjtéséről (1919;)* *A magyar népi jogéletkutatás (1939-1948) gyűjtéseiből;* *Fél Edit: A nagycsalád és jogszokásai a Komárom megyei Martoson (1944), Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások (1981)* című műveit.

Vizsgálatom további részében a magyar gyermekvédelem intézményesülését, az állami gyermekvédelmi szabályozás kialakulását kutatom, részletesen elemzem a gyermekekre és a családra vonatkozó jogszabályok rendszerét, az azok által bevezetett új jogintézményeket, a

¹ TOLOSA LATOUR, Manuel: El problema infantil y la legislación: apuntes y bases para una ley de protección a la infancia, *Revista de Legislación*. Madrid., 1900. p.43.

kiegyezést követő időszakban, külön kitérek Széll Kálmán féle gyermekvédelmi törvény megalkotásához vezető társadalmi, gazdasági, jogalkotási folyamatokra, a gyermekekről való gondoskodás elemzése során feltárom mind a rég, mind a közelmúlt történelmi, gazdasági, társadalmi előzményeit, bemutatom a népiskolai közoktatásról szóló törvényt (1868:38.tc.), a gyermekmunka szabályozását Magyarországon, valamint az Ipartörvény gyermekmunkára vonatkozó rendelkezéseit (1884:17.tc.). A gyermekmunkát szabályozó törvény végrehajtásához kapcsolódó hatásvizsgálatot, kérdőíves kutatást elemzem, kitérek a községi törvények szegényügyi szabályaira, a betegápolás költségeinek fedezéséről, az állami gyermekmenhelyekről, a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról szóló jogszabályok témám szempontjából lényeges rendelkezéseire, azokat ismertetem, összefüggéseiket feltárom.

Ezt követően a magyar gyermekvédelem intézményesülését, az állami gyermekvédelmi szabályozás kialakulását kutatom, részletesen elemzem a gyermekekre és a családra vonatkozó jogszabályok rendszerét, az azok által bevezetett új jogintézményeket, a kiegyezést követő időszakban, külön kitérek Széll Kálmán féle gyermekvédelmi törvény megalkotásához vezető társadalmi, gazdasági, jogalkotási folyamatokra, a gyermekekről való gondoskodás elemzése során feltárom mind a rég, mind a közelmúlt történelmi, gazdasági, társadalmi előzményeit, bemutatom a népiskolai közoktatásról szóló törvényt (1868:38.tc.), a gyermekmunka szabályozását Magyarországon, valamint az Ipartörvény gyermekmunkára vonatkozó rendelkezéseit (1884:17.tc.). A gyermekmunkát szabályozó törvény végrehajtásához kapcsolódó hatásvizsgálatot, kérdőíves kutatást elemzem, kitérek a községi törvények szegényügyi szabályaira, a betegápolás költségeinek fedezéséről, az állami gyermekmenhelyekről, a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról szóló jogszabályok témám szempontjából lényeges rendelkezéseire, azokat ismertetem, összefüggéseiket feltárom.

5.A spanyol és a magyar jogszokáskutatás, továbbá a spanyol és a magyar modern gyermekvédelmi szabályozás kezdetei a XX. század elején (összehasonlító elemzés)

Értekezésem ezen részében összehasonlító elemzést készítek a spanyol és a magyar jogszokáskutatás és a modern gyermekvédelmi szabályozás kezdeteiről. Kitérek Tagányi Károly Joaquín Costára, illetve Rafael Altamirára vonatkozó hivatkozásaira, műveik, eredmények, saját kutatásaiban történő felhasználására, mint a két nemzet jogszokáskutatási kapcsolatára. Áttekintem a jogszokáskutatás és a jogi modernizáció spanyol és magyar modelljét, mindkét nemzet népoktatási törvényeit és a gyermekmunkát szabályozó jogszabályait, valamint ezek gyakorlati megvalósulására irányuló kutatásokat, hatásvizsgálatokat. A gyermekvédelmi szabályozások közös jellemzőit és eltérő vonásait.

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

1. Az értekezésben hipotézisként megfogalmaztam, hogy az európai állam- és jogrendszer modernizációjának, a modern polgári társadalom jogintézményeinek eredményes vizsgálatához *szükséges az azt megelőző történeti korszakok, különösen a polgári átalakulást közvetlenül megelőző időszak törvényeinek, szokásjogának és jogszokásainak ismerete.*

A kutatás során egyértelmű volt, hogy a modern jogintézmények (a részletes elemzésre kiválasztott gyermekvédelmi törvények) vizsgálatához szükséges volt a feudális időszak szokásjogát feltáró spanyol jogszokás kutatás eredményeinek megismerése. Különösen a spanyol jogtörténet és jogi kultúrtörténet szempontjából volt kiemelkedő a 13. század jogalkotásának eredménye: a *Siete Partidas*, amely a gyermekekre és az atyai hatalomra vonatkozó római jogi szabályok a spanyol jogban továbbélését is bizonyította. A magyar gyermekvédelmi törvény is a jogtörténeti előzmények ismeretében vált értelmezhetővé (közvetlenül az 1878. évi közegészségügyi törvény által meghatározott szabályozásszemléleti eltérések alapján), és a reformkorral kezdődő szegényügyi igazgatási előzmények és intézmények ismeretében.

2. *A gyermekeket érintő jogi szabályozásra fókuszálás lehetőséget adott – feltételezésemnek megfelelően – egy alaposabb vizsgálatára nemcsak a jogintézmények adott időpillanatában, hanem a változások iránya és annak folyamata, sajátossága tekintetében is (pl. a gyermekmunka hagyományos rendje és törvényi szabályozására tekintetében mind Spanyolországban, mind Magyarországon).*

3. A kutatások során sikerült bizonyítani, hogy *a jogi modernizáció európai folyamatát erőteljesen befolyásolták az egyes nemzetek történeti, gazdasági, társadalmi – és jogi hagyományai.* Éppen a spanyol jogszokás kutatás másfél évszázados kutatástörténete és gyűjtései teremtettek alapot arra, hogy a rendkívül megosztott, különböző történelmi, gazdasági, társadalmi, etnikai, kulturális és jogi hagyományokkal rendelkező Spanyolországban megtörténhessen az egységes Polgári Törvénykönyv megalkotása, a jogi modernizációt kísérő egységesülés folyamatában megtarthassák saját jogi hagyományaikat is. Ezeknek a jogi kultúrtörténeti és jogtörténeti *előzményeknek* (pl. szabályozási tapasztalatok, eredmények, vagy egy adott folyamatba ágyazottságuk) *a szerepe felértékelődött a jogi modernizáció során*, a spanyol jogszokásgyűjtések kiváló példatárai voltak az egyes helyzetek megoldásának, így a helyi-lokális joggyakorlatok az jogalkotási folyamat során fontossá váltak.

4. Egyértelműen új kutatási eredménynek tekinthető az európai állam- és jogrendszer modernizációjával szorosan összefüggő, nemzeti keretek között megvalósuló folyamat előzményei között nevesíthető, a XIX-XX. században megvalósuló jogszokás kutatások spanyolországi forrásainak feltárása és eredményeinek magyar nyelvű megismertetése, illetve *a spanyol és a magyar jogszokás kutatás összehasonlító vizsgálata és modellezése.* Az új

források hozzásegíthetnek a magyar jogtörténet, jogi kultúrtörténet egy-egy kérdésének további alapos megismeréséhez, megértéséhez.

5.A kutatás új eredménye, hogy a spanyol és a magyar jogszokáskutatás forrásanyaga alapján *részletesebben megismerhetővé vált a gyermek családon belüli szerepe*, mindennapi életének részletei és helye a társadalomban és népi jogtudatban. Számos új jogszokás és szokásjog gazdagíthatja a népi jogszokáskutatás magyar és spanyol példatárát.

6.A kutatás további új eredménye, hogy a rendkívül gazdag összefüggésrendszerből kiemeltem *a családi háztartási munkamegosztásban való részvételt a jogszokáskutatás történeti forrásai alapján*, és ennek vizsgálatán keresztül a spanyol szabályozás áttekintésével jobban megismerhetővé vált a gyermekvédelem szabályozási folyamatának előképe is.

7.Eredménynek tekintem, hogy sikerült rámutatnom arra, hogy *a spanyol gyermekvédelmi törvény* egyrészt a spanyol nemzeti jogfejlődés szerves része volt, másrészt a kapitalista társadalom globális, a nemzetin túlmutató állami szabályozási törekvései is jellemzik.

8.Ezzel összefüggésben *a magyar gyermekvédelmi törvény* megszületése is annak a nemzetközi folyamatnak a része volt, amely a spanyol polgári jogfejlődést is meghatározta. Eredménynek tekinthető, hogy a kutatás során sikerült rámutatni a jog- és szabályozástörténeti markáns eltérések ellenére nyilvánvaló közös szabályozási sajátosságokra.

9.Új kutatási eredmény, hogy *a spanyol és magyar jogszokáskutatás modellezése és a gyermekvédelmi törvények összehasonlítása során sikerült* olyan jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti megállapításokat megfogalmaznom, közös, illetve nemzeti sajátos vonásokat kiemelnem, amelyek segíthetik a jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti kutatásokat.

10.Kutatási eredményeim között tartom számon a választott módszertan eredményes alkalmazását:

Az értekezés választott tárgyában a más tudományterületekkel érintkezés említése, de nem hangsúlyozása mellett *elsősorban a jogtörténet írott források elemzésére vonatkozó módszereit* alkalmazza.

a.)*Forráskutatás és –elemzés:* spanyol nyelvű szakirodalmak és dokumentumok, levéltári források esetében.

b.)*Elemző és összehasonlító módszer:* spanyol és magyar jogszabályok, jogtörténeti források elemzése és horizontális (spanyol-magyar), valamint vertikális (kronologikus időrendi) összehasonlítása.

A spanyol és a magyar jogi néprajzi források esetében *korábbi kutatások forrásanyagainak* (kérdőívek, jelentések, pályázati anyagok, összefoglalók) *másodelemzését*, továbbá *a komplex módszert* is alkalmaztam (az írott forrásokat tárgyi, elsősorban jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti vonatkozású vizuális forrásokkal egészítettem ki).

11.A kutatás új, egyik legfontosabb eredményét az új kutatási források jelentik.

a.)*a spanyol jogtörténeti, jogi kultúrtörténeti és a 150 évre visszatekintő spanyol népi jogszokáskutatás forrásanyaga* volt.

b.) *a doktori tanulmányaim során megvalósult spanyolországi terepkutatások, forrásanyag feltárások, szakmai konzultációk (Museu Etnològic i de Cultures del Món, Barcelona;*

Barcelonai Egyetem jogi karának könyvtárában, Barcelona; *Institució Milà i Fontanals-CSIC*, Barcelona; Etnológiai Múzeum, Madrid, *Biblioteca Pública, Salamanca*, Egyetemi Könyvtár, Salamanca; *Library Santa Maria de los Angeles, Salamanca*; zamorai *Museo Etnográfico de Castilla y León, Zamora*).

c.) a *Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport* kiadványsorozatának kötetei, a *Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár* forrásanyaga is.

d.) levéltári források (MNL Fejér Megyei Levéltár, Tolna Megyei Levéltár), könyvtári szakirodalmak és adatbázisok (Fejér megyei könyvtárak, szakkönyvtárak és digitális adatbázisok).

12. Az értekezés megírása során fontosnak tartottam, hogy nagymértékben támaszkodjak a magyar kutatásban kevésbé ismert spanyol forrásokra. *A kutatás legfontosabb újszerűségét e forrásfeltáráson, a vonatkozó spanyol nyelvű szakirodalmi és történeti források adatainak feldolgozásán, a szakirodalom hazai megismertetésén túl a spanyol jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi eredmények elsősorban a gyermekekre vonatkozó anyagának magyar nyelvű közlése, valamint a magyar joganyaggal és jogszokásgyűjtéssel összehasonlítása jelenti.*

Az értekezés megírásával célt az volt, hogy az új kutatási eredmények publikálásával, hozzáférhetővé tételével azok hasznosulhassanak a jogtörténet, a jogi kultúrtörténet és jogi néprajz kutatási eredményeiben.

IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

1. A spanyol jogszokáskutatás úttörője: Joaquín Costa Martínez. In: NAGY Janka Teodóra (szerk.): A jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz új forrásai: Jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi interdiszciplináris nemzetközi konferencia. (Jogi Kultúrtörténeti, Jogi Néprajzi Kiskönyvtár 7) Szekszárd Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, 2017., 261–270.
2. A „Siete Partidas”-kódex gyermekekre vonatkozó törvényei. Jogtörténeti Szemle 2020.13/4. pp.53 – 60 .
3. "A jog kulturális holdudvara" Kajtár István emlékkonferencia (Pécs, 2019. november 28-29.) JURA 2020. 26/3. pp. 150 – 151.
4. A spanyol jogszokáskutatás intézményesülése: Joaquín Costa öröksége. In: NAGY, Janka Teodóra- BOGNÁR Szabina - SZABÓ Ernő (szerk.) Száz plusz tíz: jubileumi kötet: Tárkány Szücs Ernő (1921–1984): Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport (2011–2021), Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi Kar, 2021.
5. NAGY Janka Teodóra–MATLA Gabriella: *Jubileumi nemzetközi interdiszciplináris konferencia Tárkány Szücs Ernő születésének 100., a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport megalakulásának 10. évfordulóján (Hódmezővásárhely, 2021. szeptember 30.–október 1.)* Jogtörténeti Szemle 19 : 4 pp. 50-52. , 3 p. (2021)NAGY Janka Teodóra–MATLA Gabriella: *The Characteristics of Researching Legal Customs in Spain and Hungary in the Light of the Accomplishments of Joaquín Costa Martínez and Ernő Tárkány Szücs.* Jogtörténeti Szemle 19 : Special issue pp. 52-60. , 9 p. (2021)
7. *A costai szokásjogi iskola képviselői: Manuel Pedregal, Rafael Altamira, Mariano Ruiz-Funes García jogtudósok.* Jogtörténet Szemle (megjelenés alatt)
8. *A spanyol jogszokáskutatás első időszaka: Serrano, Unamuno és Espejo gyűjtései. Díké* (megjelenés alatt)
9. *A „Siete Partidas” alkalmazása a joggyakorlatban.* Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (megjelenés alatt)
10. *Kérdőívek a spanyol jogi néprajz területéről.* Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (megjelenés alatt)
11. NAGY Janka Teodóra – MATLA Gabriella: *Capítulos de la historia de la modernización jurídica europea: el modelo español y húngaro de la investigación del derecho consuetudinario.* Revista de Estudios Histórico-Jurídicos (megjelenés alatt)